

ԹԻՒ 265 Ե. ՏՄԱՐԻ 2. ՇԵՋՄԱՆ

1873

ՄԱՐՏ 10 ՇԱՐԱԹ.

Մամիկ իւրաքանչիւր շրջանը՝ 52 օրինակ է :
Ստորադրութեան տեղի է Պոլսի , Զինճիւրի—խան վերելարի
թիւ 18 :
Դուրս ելթալիք թերթից փաստայի ծախքը սուսողին վրայ է :

Շրջանին գինը գաճեկան կանխիկ	60
կիսաշրջանը » »	30
Մէկ թիւը փարայ	50
Ծանուցմանց սողն է գաճեկան	2

ԲԵԹԼԵՀԵՄԻ ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ

Ծննդեան Այրին վարագոյրը չորս տարի է բռնկեցաւ ու մոխիր դարձաւ , խանձին հօտը դեռ նոր ելլալ սկսեց :

Օսմանեան կառավարութիւնը այն ատեն յիշեալ Ս. Այրին մէջ Հայոց Յունաց և Լատինաց ունեցած սեպհականութեան իրաւունքը ապահովելու , և այս երեք ազգաց մէջ գրգռութեան առիթ ձգած ղրլալու համար , ինքն իւր ծախիւքը յիշեալ Այրին համար եւրոպայի գործարաններէն մէկուն յատկապէս նոր վարագոյր մը շինել ապապրած էր , բայց Լատինք հո՛ս ալ իրենց խորամանկութիւնը 'ի գործ դնելու համար , յիշեալ վարագուրին շինութեանըն ատենը , վրայի նկարներուն մէջ Լատինական գիրեր և իրենց յատուկ նշաններ սպրդեցուցած էին , որն որ վերջը անյարմար դատուելով , կառավարութիւնն ալ յիշեալ վարագոյրը այն ատեն չուզեց կախել , բայց հիմայ սոյն կուղին պատճառաւ նորէն Ծննդեան Այրին մէջ կախել տուեր է :

Քրիստոս յիշեալ քաղքին մէջէն աշխարհի խաղաղութիւն խոստացաւ ու քարոզեց , կարծես թէ ընդհակառակն ամենէն աւելի խռովութեան ու գգառութեան կեդրոնն եղած է հոն , բայց ասոնց ամենուն մէջ զարմա-

նալի բան մը կայ որ , ինչ դէպք ու փորձանք որ կը պատահի հոն , միշտ բօթը հայուն գըլխուն կը պայթի :

Յոյնը չորս տարի յառաջ յիշեալ Այրը բոլորովին դրաւելու համար վարագոյրը զիշեւրանց կրակի կուտայ , թէպէտ իր նպատակին մէջ չը յաջողիր , բայց մեր Հայոցս պատկերները կայրի մէջ կը խաղայ :

Հիմայ ալ Լատինը յիշեալ Այրը բոլորովին դրաւելու համար իրեն յատուկ վարագոյրը կախելու կըլլայ , թէպէտ ա՛ս ալ չը յաջողիր իր նպատակին մէջ , բայց դարձեալ վրասը մեզի կը դալի :

Վերջապէս ի՛նչ գաղտնիք կայ չենք գիտեր , ո՛ր կողմը դառնանք՝ վրասը և փորձանքը միշտ մե՛զի կը հանդիպի , այս անգամ ալ այս գաղտնիքը Լատինաց վարագուրին տակը պահուեր է :

Ասոնք մեր Ս. Յակոբայ վանքէն վաւստուելնուն ոխը դեռ չը կրնալով մարսել , հիմայ ալ սկսեր են Ս. Ծննդեան Այրին մէջ ունեցած իրաւունքնիս մեր ձեռքէն յափշտակելու համար , Լատինական վարագոյր կախել :

Աղէկ ա՛ , թո՛ղ կախեն , բայց մեր Հայերը Լատիններէն չեն գիտեր որ ատոր վրայի գըրուածները կարդան ու հասկնան . վրայի գըր-

ուածքը թափ է, Պառնապօ՛ է, Լոյօլա՛յ է, բէհեղղերուղ է, ի՛նչ է, չե՛ն գիտեր, գոնէ ուխտաւորներն ալ երուսաղէմ չը դացած՝ առաջ պարէ լատիններէն թող սորվին տէ անանկ երթան որ կարենան բան մը հասկընալ:

Բայց ասոնք ալ ո՞ր մէկ բանն ընեն, հիմա հուրէնէ ամենքը մէկմէկ մկրատ ճարելու ելեր են որ երթան նէ՛ յիշեալ վարագուրին ծայրէն մէկմէկ քիչ կտրեն. ի՞նչ պէտք է այնչափ երկայն վարագոյր. էյ մարդիկը հիմայ վարագոյրը մի ծայրատեն, չէնէ վրայինները կարգալու դբաղին. ասոնցն ալ ուխտաւորութիւն չէ՛ ետ, փորձանք ու չարչարանք:

Գերեզմանին լոյսը առաջ ե՛ս խոփէլ ընեմ, չէ՛ գուն չը պիտի ընես ըսելն իքէն, կոչիկին թէքը գլխուն կը հագնի, Պատարագը առաջ ես ընեմ, գուն ընես ըսելն իքէն՝ կանթեղին իւղովն ու կտորուանքներովը վրան գլուխը կ'օծէ. թափօրին առջնէն ես պիտի երթամ, գուն պիտի երթաս ըսելն իքէն՝ աչքը կելլէ կամ ոսկորները կը կտորտի. հիմայ ալ Այրը իմն է քուկդ է ի խնդրոյն մէջ մկրատը ձեռքն առած՝ դերձակութեան պիտի ելլէ, չիտակը քաշուելու բան չէ աս:

Պատրիարքն ալ հոն պատրիարք տէյի չը գնաց ա՛, բանակի Զէնէլու եղեր է մարդը. բանը գործը ձգեր, վանքն երեսի վրայ, վարժարանն անանկ, թանգարանն անանկ, տպարանն անանկ, վանականներն անանկ, վանքին գանձուն հաշիւները ամենէն աւելի անանկ, մերթ լատինաց, մերթ ցունաց, մերթ Ասորիներուն և մերթ իսրայէլներուն հետ կուուելէն, ծեծկը ուելէն, պատերազմելէն գլուխ ազատած չունի որ քիչ մ'ալ վանքին բարեկարգութեանն զբաղի:

Հապա սա ցոյններուն ինչ ըսելու է որ շարունակ մեր միսը կուտեն ու դարձեալ մենէ չեն բաժնուիր. ի՛նչ ալ պինդ երես ունին. սա գիտե՛ն որ մեր հոս տեղի Պատրիարքարանը ցունաց իսկոնիստ Պատրիարքին հետ իր պաշտօնական յարաբերութիւնները խզեց, հիմայ ելլել տէ երուսաղէմի մէջ մեր Պատրիարքին հետ մէկտեղ գործելու է մի. վտանգ կամ փորձանք մը գալու ըլլայ նէ՛ «պէլք» ու «պէլք» ըսելով մեզի կը միանան, խաղաղութիւն ըլլայ նէ՛ մեզ «Կաթոլիկ» բերելով ձեռքերնուս որս յափշտակել կը նային, Բէթլէհէմ մի վարագոյրը չորս տարի առաջ կրակի կուտան, հիմա ալ մեզի հետ միանալով լատինաց դէմ կուուելու կելլեն. վաղը միւս օր ալ լատինաց հետ միանալով մեզի դէմ չելլեն ի՞նչ ով գիտէ. վերջապէս աս մարդոց ո՛չ սիրոյն և ո՛չ բարեկամութեանը վրայ վստահութիւն կը լլայ, ասոնց թշնամութիւնն ալ բարեկամութիւնն ալ միշտ փորձանք է մեզի, և մտաւտանջութեան առարկայ մեր երուսաղէմայ Պատրիարքին, որոյ ներքին գործոց բարեկարգութեանը միշտ արգելք մ'ըլլալու վրայ են:

Հիմայ ալ մեր Պատրիարքը ասոնց երեսէն պատկերներու և վարագուրի մը փորձանքին հանդիպեր է. Սակայն սա լատինաց առատածեռնութեանն ալ բնաւ ըսելիք չիկայ. վարագոյրը կուղեն որ իրենք ձգեն, խալիները կուղեն որ իրենք փռեն, կանթեղները կուղեն որ իրենցը կախեն, տաճարները կուղեն որ իրենք աւլեն ու մաքրեն, մարդու ձանձրութիւն չեն ուղեր տալ, գէշ կընեն կոր մարդիկը, ամեն աշխատութիւն իրենք յանձն կառնեն կոր, մինչև անգամ «Կաթոլիկ» ալ կուղեն որ իրենք վերցնեն. Ս. Յարութեան սարնիճին բանալին անգամ կուղեն որ իրենք կղպեն ու բանան. այս մարդիկն ալ «Կաթոլիկ» են ի՞նչ են. Պօղոս — Պետրոսին բանալիները իրենց քովը, արքայութեան բանալիները իրենց քովը, քաւարանինը իրենց քովը, դժոխքինը իրենց քովը, չեմ գիտեր անդի ի աշխարհին մէջ տալաւին տեղ մնաց նէ՛ անո՛րն ալ բանալին իրենց քովը, էյ հիմայ աս մէկ սարնիճին ալ բանալին թող իրենց քովը չըլլայ. — ինչո՞ւ, մարդիկը Կէլքէլ ըլլալու ուխտ ըրեր ու անանկ ձեռնադրուեր են, հիմայ ելլեն իրենց կոչմանը անհաւատարիմ գտնուին:

Ամեն բան կարգով ըլլալու է, բանալիները առնելէն ետքը, հիմայ ալ կարգը վարա-

ըր առնելէն ետքը, հիմայ ալ կարգը վարա-

գոյրներուն եկած է, և այս փորձն ալ Նինգեան Սյրին վարագուրէն սկսեր են: Ահա հոս, այս վարագուրին տակը պահուած է գաղանիքը: Մէկ վարագուրէն ի՞նչ կելլէ. — ի՞նչ պիտի ելլէ, ինչ կելլէ նէ ասկէց կելլէ. մեր կեդրոնական վարչութիւնն ալ, եթէ իւր սովորական դանդաղութիւնը մէկդի դնելով, քիչ մ'աւելի փութով շարժի տէ, սա երկայն վարագուրին ծայրը քիչ մը վեր վերցնելու յաջողի նէ՝ պիտի տեսնէ թէ ներքեւէն կամայ կամաց տաճարներն ալ զրաւելու գաղտնիքը երևան կելլայ կոր:

Մեր պարտքը այսչափ է, մնացածն ալ վարչութեան կը թողունք:

ԹԱՏՐՈՆ ՕՍՄԱՆԻԷ

Մենք մեր նախորդ թերթին մէջ Թ. Վարդուխան էֆէնտի պարտաւոր եղած շնորհակալութիւնն իս մատուցինք, թերթերուս դադարմանը միջոցին մեզ ըրած մարդասիրական մէկ ձեռնտուութեանը նկատմամբ, որ մեզի համար անմոռանալի է:

Բայց ինչպէս որ դովեստի արժանի եղած իրողութեան մը համար մեր գովեստը չենք զլանար, նոյնպէս ալ անաչառութիւնը կը պահանջէ որ անպատեհ և անարժան իրողութեան մը դէմ մեր մեղադրանքն ալ չը ինայենք, այն պիտի պարագայներու մէջ որոց պատասխանատուութիւնը ուղղակի իրեն կը վերաբերի. ինչու որ մենք վարդուխան էֆէնտի ձեռնարկութեանը ճշմարիտ բարեկամը և իւր բարւոքմանն ու զարգացմանը մեծապէս փափաքողներէն եմք. ուստի ինչ որ անարժան կը դատենք՝ իւր ուշադրութիւնը անոր վրայ դարձնել պարտք կը համարիմք մեզի, որպէս զի ուրիշ անգամ ալ տեղի չունենայ այդ:

Անցեալները Օսմանիէ թատրոնին դերասաններէն մէկը թատերախաղ մը կը հեղինակէ, և իւր այդ հեղինակութիւնը հասարակութեան համար աւելի հետաքրքրաշարժ և գրաւիչընելու համար, ժամանակակից երկու վախճան

եալ անձանց անունը կը բռնէ իւր այդ գործոյն մակագիր կը դնէ, և թատերադերն ալ ապագրել կուտայ յիշեալ խաղը բո՛ւն այդ ժամանակակից երկու անձանց անուամբը յիշատակելով ու ծանուցանելով:

Այդ երկու վախճանեալ անձանց ընտանիքին վերաբերեալ անդամներն իմանալով որ իրենց նախահարցն անուամբը զուեշտ կամ կատակերգութիւն մը կը պատրաստուին ներկայացնել Օսմանիէ թատրոնը, կը յուզին, կը շփոթին, կելլեն կերթան հեղինակ-դերասանը կը գաննեն, և կը պահանջեն որ յիշեալ խաղը իրենց ազգատոհմին անպատուութիւն բերելուն պատճառաւ, թատերաբեմը չը հանեն:

Հեղինակ-դերասանն ալ իւր աշխատութիւնը յառաջ քշելով, այդ խաղին ներկայացումէն ետ կենալու համար 23 ոսկի կը պահանջէ. և սակարկութեան բռնուելով վերջապէս յիշեալ անձանցմէ 3 ոսկի տուգանք կառնէ, և վարագայը սահիյէի վրայ ալ խոստմնագիր մը կուտայ որ յիշեալ խաղը ներկայացման չը պիտի սրուի:

Պարկեշտ մարդումը համար այսչափը բաւական էր կարծեմք իւր խօսքն ու ըրած պայմանը յարգելու, բայց ո՞րչափ մեծ կըլլայ մարդուս պարմանքը երբ դարձեալ միև նոյն խաղը, միայն մակագիրը փոխուելով, փետր. 24 շաբաթ գիշերը Օսմանիէի թատերաբեմը կելլէ, այնչափ բաղմաթիւ հանդիսականաց ներկայութեանը, զորս մէկ քանի ինքզինքնին Խաբուէր կոչող երիտասարդներ, սրճարանները, քաղինօները, գինետունները, սենեակները, մաղաղաները և այլ տեղեր պտտելով ու «այս գիշեր... ինչ օյինը պիտի ներկայացուի» ըսելով, խաբելով, համոզելով, քաշքշելով հոն բերեր լեցուցեր էին:

Հեղինակ-դերասանին, իւր խօսքին ու պատուոյն դէմ անհաւատարիմ գտնուելուն վրայ այս չափ ինչ խօսելէն ետքը, քիչ մ'ալ վերոյիշեալ խաղո՛ւն վրայ խօսինք, որ այս կետը բուն Թ. Վարդուխան էֆէնտի կը պատկանի:

Նախ այդ թատերախաղը աննիւթ և անիմաստ գործ մըն էր, նեւ մը անհեթեթ և անպարկեշտ և մէկզմէկ չը բռնող դէպքերու շեղջակոյտ մը, որ ո՛չ մասնաւոր իրողութիւն մը կը ներկայացնէ և ո՛չ ալ որոշ հետեւութիւն մը կտամ բարոյական մը կարելի է հանել. Ասկից զատ յիշեալ խաղը սկիզբէն մինչև վերջը անամօթութեամբ, լրբութեամբ, լկտիութեամբ, հայհոյութեամբ, անվայել խօսակցութեամբ ու կըրօնից նախատինք բերող զանազան բացագանչութիւններով լեցուն է. Գոնէ յիշեալ խաղին մէջ չը կայ անձ մը, չը կայ խօսք մը՝ որ այդ անվայել դէպքերուն ու խօսքերուն մեղադրելի և պարսաւանաց արժանի ըլլալը յայտնէ կամ ծանուցանէ:

Ասանկ խաղ մը, ո՛չ թէ պատուաւոր թատրոնի մը և պատուաւոր հանդիսատեսաց ներկայութեանը, այլ ամենէն անարգ սրճարանի մը անկիւնն անգամ չեն խաղցըներ. ժամանակակից դէպքերէն մէկ քանին ալ ա՛նանկ անճոռնի և անտեղի կերպով ներկայացուած են, որք տեսնողին աւելի ամօթ ու զղուանք կազդեն, քան թէ հաճութիւն:

Իսկ եթէ հեղինակը կամ թատրոնի վարչութիւնը մեր այս քննադատութիւնը հերքելով, իրենց յիշեալ խաղը պաշտպանել ուզեն, միայն մեք սա՛ կրսենք թէ, թո՛ղ վսեմ. Օտեան էֆէնտի, որ նոյն գիշերը ներկայ էր հոն, հրապարակաւ վկայէ՝ յիշեալ խաղին՝ թատերաբեմի վրայ ներկայացուելու արժանի խաղ մ'ըլլալը, և այս մասին նորա հեղինակութիւնը ու վկայութիւնն ընդունելի՛ է թէ՛ մեզ և թէ՛ ամենուն:

Մենք այս պարագային մէջ հեղինակ-դերասանին բան մը չենք ըսեր, վասն զի նա իւր այս երկասիրութեամբը յայտնի ցոյց տուած է թէ իւր ողորմելի թատերադրական կարողութիւնը մինչև հոս կը հասնի, ինչպէս որ շատ անգամ ալ այսպէս կը պատահի, երբ Ապէղէսի ըսածին պէս, կօշկակարը իւր կօշիկէն վեր կելլէ:

Բայց՝ գոնէ թատրոնի վարչութիւնը ան-

գամ մը աչքէ անցնելով յիշեալ խաղը, մըտածելու չէ՞ր, թէ ասանկ բան մը իւր թատերաբեմին վրայ և հասարակաց ներկայութեանը հանել կը վայլէ՞, չէնէ վարչութիւնը իւր թատերաբեմը ազատ ասպարէշ մը ըրած է որ ամեն մարդ իւր ուզած պէս ելլէ հոն ազատօրէն խաղայ:

Որչափ ալ խիտա երևայ մեր այս դիտողութիւնները, դարձեալ թատրոնի վարչութեան կողմէն այս մասին եղած անհոգութեանը չը հաւասարիր, և Յ. վարդուլեան էֆէնտի պէտք է զիտնայ թէ մեր այս դիտողութիւնները՝ մեք իր վրայ ունեցած համարմանն ու բարեկամութեան հետեւնքն է, որով չենք ուղեր որ անբարեկարգութիւն մը երթալով աճի, այլ կանուխէն իւր ուշադրութիւնը առ ա՛յն հրաւիրել կը փութանք, որպէս զի կարելի եղածին չափ շուտով ատոնց առաջն առնէ, և իւր ձեռնարկութեան ու աշխատութեան ապագային մէջ ունենալիք յաջողութիւնն ու կատարելագործութիւնը այժմէ՛ն ապահովէ:

ԱՍԽԱԿԱՆ ՀԱՌԱՔԱՇՈՅՔ

Հետեւեալ նշանաւոր և իմաստալից լուրերը Ասիա անուն շաբաթական թերթէն կը քաղենք, որոյ ստուգութիւնը ու ճշդութիւնը Դաւիթ մարգարէն ալ կերպախաւորէ:

Եղէ ես որպէս մարդ առանց նիւթականի և ՚ի մեռեալս ազատ, որպէս գվիրաւորս որք ննջեն ՚ի գերեզմանի:

Որդիք մարդկան ստեցին ինձ, և ստեցին ուխտի իւրեանց, որդիք օտարաց ծաղր արարին զինև, և որդիք դրացեաց իմոց ո՛չ համարեցան զիս խմբագիր առաջի իւրեանց:

Բաժանեցին զաւար ՚ի մէջ իւրեանց, և ՚ի վերայ բաժնի իմոյ վիճակս արկանէին, և ոչ ոք է որ խորհէր զարդարութիւն:

Մինչև ցե՞րբ համբերեցից, մինչև ցե՞րբ ՚ի բաց կացից ՚ի ժառանգութեան և ՚ի բարութեան տան քոյ:

Բանք իմ որպէս զհօղմ որ չնջէ, և իբրև զծնծղայս որք զօղանջեն:

Ես որպէս ջուր հեղաց. հալեցաւ երիկա-
մունք իմ'ի մէջ որովայնի իմոյ .

Չորացաւ որպէս խեցի զօրութիւն բազկաց
իմոց, և լեզու իմ'ի քիմն իմ կցեցաւ .

Հո՛ւր եկեր զիս, յետս դարձուցին զձեռս
իմ ընդունայն, և ամենայն յոյս իմ մեռաւ 'ի
փորի իմում .

Եղէ ես որպէս զմարդ սր ո՛չ լսէ, և ո՛չ
գոն խօսք 'ի բերան նորա .

Արարին զիս յառակոտ օտարաց և նախա-
տինս դրացեաց իմոց . ծաղր և այպն կատա-
կանաց այնոցիկ որք շուրջ էին զինեւ .

Այլ ես մի՛ թերեհաւատեցայց և մի՛ զան-
գիտեցից, և մի՛ երկմտեցայց 'ի հաւատոս իմ .

Տեր աղքատացուցանէ, և Տէր մեծացուցանէ .

Մեծ է Տէր և օրհնեալ է յոյժ .

ՆԵՐՍԷՆ-ԴՈՒՐՍԷՆ

Անցեալ առաւօտ երկու տօքթէօր չոգե-
նաւուն մէջ նստած, մէկ մէկու հետ կը ցա-
ւակցէին .

— Եղբայր, ի՞նչ կըսես, այս տարի մեծ
պահքը կէս ըրինք, և դեռ ֆասուլիայի ախ-
տէն բռնուելով մէկ հիւանդի մ'ալ պառկիլը
չը տեսնեք .

— Ինչէ՛ն է ան գիտե՞ք, բարեկամ, ֆա-
սուլեան այս տարի շատ սուղելուն, մարդ ու-
տող չիկայ ատկէ .

Ատենօք մեծ գործերու մէջ մտած և բա-
ղում ստակ չահած, սակայն վերջերը անկու-
տիութեան ախտին բռնուող երիտասարդ մը,
այս օրերս իր մէկ բարեկամին երթալով, իւր
այս կարօտ վիճակին դարման մ'ընել խնդրելու
ատեն,

— Ինչո՞ւ ժամանակաւ այնչափ չահած ըս-
տակիդ յարգը չը գիտցար, կը հարցնէ բա-
րեկամը,

— Իրաւ, կըսէ երիտասարդը, շատ ստակ
չահեցայ, բայց այն ատեն այնքան շարունակ
չահելու դժգոհ էի, որ չահած ստակս, ի՛նչ
կերպով գործածելս մտածելու բնաւ ժամանակ
չունեցայ .

— Ո՛ր կերթաս ասանկ, Օղիտա տուտու,

— Ժամ, հոգի, ճաշուին կտնուիմ .

— Խոստովանանքի՞ կերթաք, տահա մի
ջինքը չեկաւ, բէք կանոն չէ՞,

— Չէ, քուրակս, խոստովանանքի չէ՛, Պէ-
տրիկիս ֆիստանցու մը առեր ենք, երկու
շաբաթէն պերի կեցեր է խումաշը, ծառք
չառնէր չը կտրեր, երթանք նայինք նոր-պի-
չիմ-մօտան ո՞րն է նէ՛ տեսնայ տէ անանկ կտրէ
որ՝ պարէ տէյ Զարդարդարին հասնի .

Խմբագրին մէկը, իւր բարեկամներէն մէ-
կուն հանդիպելով կըսէ,

— Այս շաբթու աղբայինիս մէջ նշանաւոր
յօդուած մը գրեր էի, կարդացի՞ր .

— Ո՛րը. սա օրհնեալ ես դէր ո՞վ սկսուածը .

— Այո, ի՛նչպէս գտաք .

— Էյ գէշ չէր, սկսուածքը շատ վաւեր է .

— Ա՛խ, շատ կը վախնամ կոր որ թերթս
կ'ելլեն կը գոցեն .

— Եղբայր, դուն հոգ գտնաւ մ'ըներ .
Սաղմոսէն ու Գործոցէն բան քաղելով ու հը-
րատարակելով եթէ գոցուիլ հարկ ըլլար նէ՛
ամենէն առաջ Դաֆաֆեան եղբարց գրատու-
նը կը գոցէին . Դուն հոգ մ'ըներ, վնա քաղ-
ուածքդ շարունակէ .

ՀՈՒԿԱՅԻՆ ՄՈՒՏՔԸ

Քանի մը օրէ ի վեր տարածայնութիւն մը
կը պարտի թէ, Պօլսոյ մեծ շուկայէն ներս
մանողներէն 10 կան բարա մուտք պիտի պա-
հանջուի եղեր . Հօշ տակաւին ո՛չ առնող կայ
և ո՛չ տուող ամա, մեղի ալ խօսելու բան մը
պէտք չէ՛ մի ես . հէմ ամենէն առաջ կը վայլէ
որ նախ մենք մեր կարծիքն ըսենք, տուրքը
հաստատուելէն ետքը մեր ըրած գիտողու-
թիւնները քա՞նի ստակ կընեն, ենթադրելով
թէ հիմայ շատ քիչ արժէք մ'ունին .

Բայց ունենան կամ չունենան, ինչերնո՞ւս
պէտք, մեր կարծիքը ազատ չէ՞ մի, ո՞ր ատեն
ուղենք՝ այն ատեն կը յայտնենք, կարծիք

յայտնելու համար ալ անորի գրասենեկին հրամանին սպասելու չենք ա, չուկայ մանողներէն 10 կան բարա մուտք պիտի պահանջեն եղեր, Մէարիֆը ինչ գործ ունի ասոր հետ, բէք բէք խառնուելու ըլլայ նէ՝ Պէքճի-պաշին պիտի խառնուի, ան ալ մինչև որ անկողինէն ելլէ նէ՝ բանը բանէն կանցնի, մեր ըսելիքն ալ մեր փորը կը մնայ:

Շուկային դռնէն ներս մտնողէն 10 բարա պիտի առնեն եղեր, ըսել է թէ որչափ դուռ կայ ամէնուն քովը մէյմէկ քուլէ պիտի շինուի մէջնալ անկողինէն հազած մարդ մը նստելով, ամեն ներս մտնողէն 10 բարա պիտի առնէ: հապա երբեմն երբեմն շուկային քէմէրը ծակելով կամ թէքէ-ճամին կտրելով շուկային մէջը իջնուլ Պարսիկէն կամ Հրեայէն ինպէս մուտք պիտի առնեն, չէ նէ անոնց ելումուտը աղատէ, բայց այն ատենն ալ տրոց բաշխումը հաւասարապէս եղած չըլլար: (Տես Մատիս, թիւ 000000, Գրքին. Տնտես. Գրք. Բ. Մասն Ա. անարժէք և անիշխ որոմարիտի յօդուածը):

Սակայն մեզի այնպէս կերեայ, որ, մինակ շուկային դռներուն քով չէ՝ այլ քիրեմիաներուն վրայ ալ մէյմէկ դուրիպէ շինուելու է որ փախստականայ՝ ծակը գոցուի, անդ չըմնայ փախելու:

Բայց այն ժամանակն ալ եկու տես որ Չուխաճի խանին ու Գալճըլար խանին դռներուն խնոր պիտի անիծուի. վասն զի ամեն մարդ շուկային դռնէն շանցելու համար, այս խաներուն մէկ դռնէն պիտի մանեն, միւս դռնէն շուկային մէջը ելլեն: Սակայն այն ատենն ալ հարկաւ ասոնց երկու դռներուն մէջը դուրս ելու է. մեզի ալ հարցընեն նէ՝ դուրսի դռներին դուրսն աւելի աղէկ կըլլայ. որպէս զի յիշեալ խաները գացողները շուկային դռնէն ներս մտնելու ստիպուին, անատեն հարկաւ քանի մը բարայ եւել առջեւը կը նայի:

Ըսենք թէ ասոր ալ ճանքան գտան, այն ատեն ուրիշ բան չըմնար, բայց եթէ մտնողէն 10 բարայ առնել ու ներս թող տալ:

Սղէկ ա՛, բան մը կայ որ ասոր վրայ շատ

խղճաւիս կուգայ. խել մը արքունի ուսանողներ կան որ ամեն Բախլէ և տօնի օրեր, փայլուն ածիլուած, երբեմն մէջերին մօրուօք ալ կը դառնուի, պեխերնին ոլորած, թէպէտ շատը առանց պեխի են, մէջը կարմիր ֆանէլայով քուլէ-քուլէ ներսուն մէկ բէշը ուսերնուն վրայ նստած, տակէն ալ փայլուն սուրերնուն ծայրը գետինը քսքսելով, մէկ ատակ մը չը տըռած՝ առտուընէ մինչև իրիկուն՝ շուկային մէջը մէյմը վար մէյմը վեր պարտելով քուլէ քուլէ կընեն, հիմայ այս մուտքը հաստատուելուն պէս՝ ալ շուկայէն ներս մտնելէ հաշտ պիտի մնան, ինչու որ ասոնք կամուրջէն անդամ անցնելու ըլլան նէ՝ կուտ մը չեն տար. տասը փարայ ալ տան նէ՝ մինչև Պէօյիւք տէրէ կամ Մեծ կղզին կերթան կուգան. հիմայ ասոնք տասը ստանալի տեղ մը պտըտելու համար՝ տասը փարային Խէյլէ կընեն որ հանեն տան, աս բանին վրայ շատ կըմեղքընանք կոր զիրենք:

Միւս կողմէն սա աղէկութիւնը կայ որ, Գալազճըլար—Պաշիի խալաբըրմներն ալ գոնէ քիչ մը ժամանակ հանգիստ շունջ պիտի առնեն:

Բայց ամենէն աւելի Շուկայի խանութպանները հանգիստ շունջ առնելու պիտի սկսին որ, հիշ եղած բան չէ. արդէն Շուկային մուտքը աղատ եղած ատեն բան մը չէին կրնար կոր տեսնել, տուրք տրուելէն ետքը ինչ պիտի ընեն՝ բնաւ խելքերնիս չը հասնիր կոր ասոր. ալ կամ քալ-քիշի պիտի խաղան, կամ մինչև իրիկուն բերանին չը պիտի կայնի բան ուտելով ու խմելով, ան ատենն ալ վաճ է եկեր Գուլումճու շարջըսին, Պէգէսթէնին շուրջը և Գալազճըլար—պաշիի վարի կողմերը գտնուող խանութպաններուն գլխուն. օրը քանի անգամ որ Օսմանիյէի բակը օդը զննելու համար շուկայէն դուրս ներս ելլեն մտնեն նէ՝ իրիկուան դէմ պիտի հաշիւ ընեն որ կերածին ու խմածին ուրուպ պակասի է եկեր:

Գոնէ այս տուրքը պիտի դնէին նէ՝ շուկային գործերուն քուլէ-քուլէ մէկ ատենը դնէին, որ մարդու ալ աչքի չէր երևար. բայց հիմայ

գործ չիկայ, առուտուր չիկայ, մարդ չիկայ, միւշթէրի չիկայ, մուտք մըն ալ եւել կայ. միւշթէրին տասը բարայ տալով ներսը մուծ տեղը ապրանք առած ատենը խաբուելուն՝ դուրսէն կառնէ այդ ապրանքը, և թէ մուտք չը վճարեր, թէ՛ հաշնած ապրանքը լոյս աչքով կը տեսնէ ու անանկ կառնէ:

Բայց ասով ի՞նչ կըլլայ: Սա կըլլայ որ շուկային խանութպաններն հեազհետէ շուկան թողլով, ո՛րը Ուլզուն չարչին, որը Մահմուտ բաշան, որը Սլաճահամամ, որն ալ Սուլթան համամ խանութ կամ մաղաղայ վարձելու պիտի ելլեն, որպէս զի մեծ շուկայէն դուրսն ըլլան ու մուտք չը վճարեն:

Սակայն ասոնց վարձքը շատ սուղ է, ամեն մարդ չը կրնար երթալ, դարձեալ մեծ մասը շուկային մէջը կը մնայ պիտի ըսեն, մենք ալ ասոնց՝ Սէրասկէրի պատին տակն ու դիմացը երկու կարգ խոշոր խոշոր գոյ մաղաղաները կը ցուցունենք. թող երթան անոնք բռնեն նըստին, երեք չորս տարիէն աւելի պարտապ մնացած է, հարկաւ քանի մը բարայ աժանկէկ կըլլայ:

Ասոնց ալ կարողութիւննին չը հասնող խանութպաններ կան եղեր, արդէն անոնք ալ մահանայի կը նային կոր, խանութ—թէղկեհհը ըրաֆը դրած, “արթըն չարչին միւշթէրի չիկայ երթամ ի՞նչ ընեմ”, ըսելով տունը նստելու խարար պիտի տան. Առ կնիկներուն նոր փորձանք մը տահա: Այս կերպով արուեստաւորներն ու խանութպանները կամաց կամաց գործէ քաշուելով, կարօտութեան մէջ պիտի իյնան: Ուստի այս տուրքի դրութիւնը մեղի այնչափ օգտակար բան մը չերևար կոր:

Մտքերնիս տոոր դէմ խօսիլ չէ, ընդհակառակն մեր ալ ուզած բանն է. ո՛ր է ժամ յառաջ սա շուկային տասը բարայ մուտքը հաստատուի, անմիջապէս ես ալ մեր տունը և գրասենեակը մտնող ելնողէն տասը բարայ մուտք պիտի պահանջեմ, գոնէ ասով պարտապահանջներուն ստեպ այցելութենէն ու գըլխացաւէն քիչ մը կազատիմ:

Միայն մենք սա՛ ըսել կուզենք թէ՛ այդ 10 բարայի մուտքը արուեստաւորաց ու խանութպաններուն վճատութիւն բերելով, գործէ քաշուելուն պատճառ պիտի ըլլայ, ուրով և արուեստներն ալ ետ կըմնան:

Նպատակնիս տուրք մը կամ մուտք մը առնել չէ՞, լաւ փոխանակ շուկայէն ներս մտնողէն 10 բարայ առնելու, մենք կըտենք թէ շուկան չը մտնողներէն միայն տասնական բարայ առնուի:

Ասով թէ՛ հասոյթը եւել կըլլայ, թէ՛ շուկայէն ձանձրացողը նորէն շուկան մտնել կ'աճապարէ, և թէ՛ վաճառականութիւնն ու ձեռարուեստը ծաղկելուն ու զարգանալուն պատճառ մը կըլլայ:

Մեր քրոջն թէ՛ նոր է և թէ՛ օգտակար. եթէ դուք չէք ընդունիր, մենք կընդունինք, թո՛ղ մեզի մնայ:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

Մամուլ կը ծանուցանէ թէ հասարակութեան օգտին ծառայող որ և է աղդ, նամակ, յօդուած, և այլ ազգօգուտ ծանուցումները, առանց մէկ ստակ պահանջելու, պատրաստ է զանոնք ընդունիլ և հրատարակել:

Մամուլ կը ծանուցանէ թէ հասարակութեան օգտին ծառայող որ և է աղդ, նամակ, յօդուած, և այլ ազգօգուտ ծանուցումները, առանց մէկ ստակ պահանջելու, պատրաստ է զանոնք ընդունիլ և հրատարակել:

Մամուլ կը ծանուցանէ թէ հասարակութեան օգտին ծառայող որ և է աղդ, նամակ, յօդուած, և այլ ազգօգուտ ծանուցումները, առանց մէկ ստակ պահանջելու, պատրաստ է զանոնք ընդունիլ և հրատարակել:

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

ԳԻՈՐԳ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐԻՔՅԱՆ

* — Տիկին Նեկիլժէ, զգուշացէ՛ք, զխաղկ-
նիդ կենայ հօր,
— Ներեցէ՛ք, պարոն, մեծ պահոց մօտան
է, ան վար չկնար :

— Մեծ պահոց մէջ կանայք բարոյ լսելու հա-
մար եկեղեցի չերթանուն պատճառաւ, վար-
դապետը ինրը տուները պտղտելու ելեր է
բարոյ խօսելու :

կրօնաւորաց խօտակրօն պահեցողութիւնը :

* — Թէնսուֆ տուտու, տղադ կարգեցի՛ր,
— Չէ՛, ճանրժ, ամեն օր ժամէ ժամ կը պը-
տրտիմ հօր, տահա աչքս շնորքով մէկ աղջիկ
մը չը խածաւ :